

Dr Ozren UZELAC*

Dr Marijana DUKIĆ MIJATOVIĆ**

Sadržina i obim obaveza tokom procesa izrade i uvođenja proizvoda osiguranja na tržište prema Direktivi EU o distribuciji osiguranja

UDK: 347.751:339.33]:368(4-672EU)

Primljen: 22. 2. 2019.

Prihvaćen: 25. 3. 2019.

Pregledni naučni rad

Apstrakt

Direktiva o distribuciji osiguranja iz 2016. godine predstavlja propis Evropske unije donesen sa ciljem da obezbedi jednake uslove za sve učesnike koji se bave prodajom proizvoda osiguranja i da pojača zaštitu ugovarača osiguranja. Najznačajnija novina i jedan od „najrevolucionarnijih” aspekata u distribuciji proizvoda osiguranja na teritoriji EU je i obaveza društava za osiguranje i posrednika u osiguranju na vršenje nadzora nad procesom izrade proizvoda i upravljanje uvođenjem proizvoda na tržište. U ovom radu se analiziraju sadržina i obim obaveza proizvođača tokom procesa izrade i uvođenja proizvoda osiguranja na tržište, i obaveze distributera proizvoda osiguranja, kao i način na koji su pojedine države članice sprovele pravila pomenute direktive u svoje nacionalne pravne sisteme. Ovo zbog toga, što su neke države članice donele propise o delimičnom sprovođenju, dok je samo nekoliko njih izvršilo potpuno usklađivanje.

Ključne reči: nadzor proizvoda, upravljanje, ciljano tržište, strategija distribucije, direktiva, uredba

1. UVOD

Tradicionalni način poslovanja dugi niz godina odvijao se u uslovima deregulisanosti tržišta, jer se smatralo da će „moćni” principi i mehanizmi tržišta ispraviti sve eventualne anomalije u njegovom funkcionisanju, uključujući i ostvarivanje adekvatne zaštite potrošača uopšte, a posebno korisnika finansijskih usluga.

Međutim, finansijska kriza koja je nastala tokom 2007. godine u nekim državama trajala je kraće, a u nekima i mnogo duže, u većem ili manjem intenzitetu pogodila je i određeni broj država članica Evropske unije (dalje u tekstu: EU) i ukazala na važnost obezbeđenja efikasne zaštite potrošača na finansijskom tržištu. Na samitu lidera država članica organizacije G20 u Seulu održanom 10. i 11. novembra 2010. godine, od Organizacije UN za ekonomsku saradnju i razvoj (*Organisation for economic co-operation and development – OECD*) i drugih međunarodnih institucija zahtevano je usvajanje opštih principa za tržište finansijskih usluga radi unapređenja zaštite potrošača (načini za poboljšanje finansijske zaštite potrošača putem „informisanog izbora” u čijoj osnovi se nalazi obaveza informisanja potrošača, transparentnost i podučavanje, zaštita od prevara, zloupotreba, zabluda, kao i mogućnosti regresa i zastupanja). U skladu sa tim zahtevom, Radna grupa organizacija G20 i OECD za finansijsku zaštitu potrošača donela je „Osnovne principe zaštite potrošača finansijskih usluga”, koji su dopunjeni na samitu lidera organizacije G20 u novembru 2011. godine u Kanu i koje je Savet OECD usvojio kao Preporuku za sve države članice te organizacije u julu 2012. godine. U skladu sa zahtevom organizacije G20 iz juna meseca 2012. godine, Radna grupa organizacija G20 i OECD za finansijsku zaštitu potrošača usvojila je „Efektivne mere za podršku primene preostalih Osnovnih principa zaštite potrošača finansijskih usluga (OECD, 2014). Jedan od ciljeva predviđenih Osnovnim principima zaštite potrošača finansijskih usluga odnosi se na potrebu da potrošači uvek imaju isti nivo zaštite u vezi sa tehnikama prodaje, uslovima i osobinama proizvoda, bez obzira da li te usluge direktno pružaju davaoci koji imaju dozvolu za rad od strane nadležnog nadzornog organa ili njihovi agenti (OECD, 2014, Professional Standards 1.2), kao i da davaoci finansijskih usluga posluju u skladu sa standardima utvr-

* Univerzitet u Novom Sadu, Ekonomski fakultet u Subotici.
E-mail: o3peh_y@yahoo.com.

** Univerzitet u Novom Sadu, Ekonomski fakultet u Subotici.
E-mail: marijana.dukic.mijatovic@gmail.com.

denim kodeksima poslovanja, odnosno poslovne etike (OECD, 2014, Professional Standards 2.3).

Na osnovu čl. 17 Uredbe Saveta (EC) br. 1/2003 (Council Regulation, 2002), Evropska komisija je još 13. juna 2005. godine odlučila da pokrene studiju o prodaji proizvoda osiguranja i pružanju usluga u određenim vrstama delatnosti. Ta studija je bila namenjena dodatnoj analizi i utvrđivanju spiska svih restriktivnih postupaka ili narušavanja konkurencije, pored ostalih, u oblasti osiguranja imovine i prekida rada, osiguranja plovila, motornih vozila, opšte, profesionalne i ekološke odgovornosti, nezgode fizičkih lica i osiguranja kredita.

Pored navedene studije, Komisija je polazeći od načela izbora „boljeg propisa”, za navedenu potrebu naručila još nekoliko posebnih studija od različitih organizacija, uz učešće i nekolicine univerzitetskih profesora. To su bile: (1) studija sprovedena 2010. godine o troškovima i koristima potencijalnih izmena pravila o prodaji proizvoda osiguranja sa investicionom komponentom (Europe Economics, 2010); (2) studija koja je sadržala podatke o načinu funkcionisanja prodaje proizvoda osiguranja na teritoriji EU (PwC Luxembourg, 2011) i (3) studija koja je bila osnova za odlučivanje Komisije, a imala je za cilj da iz ugla bihevioralne ekonomije analizira različite faktore koji utiču na donošenje odluke investitora (European Commission, 2010).

Podsećamo da je jedna od prvih mera Evropske unije (dalje u tekstu: EU) koje su bile usmerene na zakonsko regulisanje i nadzor nad sprovođenjem adekvatne zaštite ugovarača osiguranja i korisnika osiguranja, preko potrebne finansijske stabilnosti, uspostavljanje i trajnost poštenih i stabilnih tržišta osiguranja i reosiguranja, bila Direktiva o solventnosti II (Directive, 2009/138/EC, preambula br. 16).

Razlozi za donošenje Direktive o solventnosti II su brojni i najviše su bili usmereni na modernizaciju regulatorno-pravnog okvira delatnosti osiguranja, čija je izgradnja počela 1973. i 1979. godine donošenjem prvih direktiva o osiguranju neživota i o osiguranju života. Evolucija tržišta osiguranja, efikasna alokacija kapitala, nadzor društava za osiguranje i društava za reosiguranje, a posebno osiguravajućih grupa koje posluju u velikom broju država članica, kao i obaveštavanje nadzornih organa i saradnja nadzornih organa država članica EU samo su neki od aspekata koje je bilo neophodno regulisati u delatnosti osiguranja. Međutim, ova Direktiva nije regulisala obavezu distributera osiguranja na informisanje ugovarača i osiguranika, obavezu savetovanja, sukob interesa prilikom posredovanja u osiguranju, nadzor nad izvršavanjem obaveza društava za osiguranje i distributera proizvoda osiguranja u vezi sa njihovim nadzorom izrade i uvođenja proizvoda osiguranja na tržište i brojna druga pitanja u vezi sa distri-

bucijom proizvoda osiguranja. Tako odredbe Direktive o distribuciji osiguranja iz 2016. godine (dalje u tekstu: DDO), pored prethodno navedenih aspekata prodaje proizvoda osiguranja, dopunjuju pravila Direktive o solventnosti II donete 2009. godine i u pogledu minimalnih uslova za osnivanje društava za posredovanje u osiguranju i posredovanje u reosiguranju, kao i profesionalnih i organizacionih zahteva za sva lica koja se bave poslovima prodaje proizvoda osiguranja na teritoriji EU, kao i na direktnu prodaju proizvoda osiguranja od strane društava za osiguranje.

Osim toga, pošto Direktiva o posredovanju u osiguranju doneta 2002. godine, pre nastanka finansijske krize, nije obuhvatala sve prodajne kanale (kao na primer, bankaosiguranje, putničke agencije i firme za iznajmljivanje motornih vozila), a bilo je neophodno osnažiti poverenje klijenata, regulatorno urediti distribuciju proizvoda osiguranja na jednoobrazniji način i time obezbediti adekvatan nivo zaštite klijenata na teritoriji EU, bilo je neophodno novom direktivom dodatno precizirati i proširiti pravila iz Direktive o posredovanju u osiguranju iz 2002. godine (Directive, 2016/97, preambula br. 1, 7 i 10). Pored navedenog, cilj DDO je bio da se obezbedi da države članice domicila i države članice domaćini treba da blisko saraduju radi kontrole sprovođenja obaveza po toj Direktivi radi visokog nivoa pružanja usluga osiguranja i efikasne zaštite potrošača (Directive, 2016/97, preambula br. 21).

Iako razlozi koji su doveli do izbijanja finansijske krize bili brojni, Evropska komisija je potvrdila da su neadekvatne i nejasne prodajne procedure izvesno odigrale glavnu ulogu i istakle značaj adekvatne odgovornosti finansijskih institucija prema njihovim klijentima, te je želela da povрати poverenje i unapredi zaštitu potrošača poboljšanjem transparentnosti proizvoda i usluga osiguranja u celom spektru kanala distribucije, uspostavljanjem ujednačenih uslova za posrednike u osiguranju i distributere osiguranja (Marijani, 2018, 170).

Cilj DDO je da obezbedi jednake uslove za sve učesnike koji se bave prodajom proizvoda osiguranja i da pojačaju zaštitu ugovarača osiguranja. DDO je direktiva minimalnog ujednačavanja propisa država članica. Drugim rečima, države članice, kako budu prenosile direktivu u svoja nacionalna prava, ne mogu da to učine u manjem obimu od onoga što je propisano DDO, ali mogu da usvoje stroža i dodatna pravila ako to budu smatrale potrebnim radi obezbeđenja zaštite potrošača na njihovim tržištima.

Obaveza društava za osiguranje i posrednika u osiguranju na vršenje nadzora nad procesom izrade proizvoda i upravljanje uvođenjem proizvoda na tržište verovatno je najznačajnija novina i jedan od „naj-

revolucionarnijih” aspekata u distribuciji proizvoda osiguranja na teritoriji EU, koja je uvedena DDO (de Meskalk, 2017, 240; Marano, 2018, 269). U nastavku izlaganja, osvrnućemo se na obaveze koje u tom pogledu postoje na strani različitih učesnika na tržištu osiguranja koji učestvuju u kreiranju i prodaji proizvoda osiguranja.

2. OBAVEZE OSIGURAVAČA, POSREDNIKA U OSIGURANJU I DISTRIBUTERA OSIGURANJA

Nadzor proizvoda i upravljanje proizvodima nalaže da je za svaki proizvod identifikovano ciljano tržište, utvrđena strategija prodaje, da se vrši revizija proizvoda osiguranja i njegove prodaje tokom celog perioda prodaje proizvoda, da se ispunjava obaveza informisanja klijenata itd. Evropska agencija za nadzor osiguranja i penzijskih fondova (dalje u tekstu: EANOPF) je početkom februara 2017. godine istakla da nadzor proizvoda i upravljanje proizvodima ima ključnu ulogu u zaštiti klijenata, jer se time obezbeđuje da proizvodi osiguranja ispunjavaju potrebe ciljanog tržišta i smanjuje potencijalna pogrešna prodaja (EIOPA, 2017, 10).

Društva za osiguranje i posrednici u osiguranju koji kreiraju proizvode osiguranja namenjene prodaji klijentima imaju obavezu da održavaju, upravljaju i vrše reviziju procesa odobravanja svakog pojedinačnog proizvoda osiguranja ili veće izmene postojećih proizvoda osiguranja pre nego što počnu sa njegovim reklamiranjem ili distribucijom klijentima.¹ Imajući u vidu da posrednici u osiguranju, po pravilu i većini slučajeva, posreduju u prodaji proizvoda koje su kreirali osiguravači i reosiguravači, pomenuta odredba ostala je nedorečena u pogledu toga kada se posrednici mogu smatrati proizvođačima proizvoda osiguranja.

S obzirom da je DDO uvela brojne pojmove bez definisanja njihovog sadržaja, Evropska komisija je svojom Uredbom (EU) 2017/2358 od 21. septembra kojom se dopunjuje Direktiva (EU) 2016/97 Evropskog parlamenta i Saveta u vezi sa obavezom društava za osiguranje i distributera osiguranja na vršenje nadzora nad procesom izrade proizvoda i upravljanja uvođenjem

¹ Pomenute obaveze po DDO dosledne su opštoj obavezni upravljanja poslovanjem iz čl. 41 Direktive o solventnosti II po kojem su države članice dužne da propišu obavezu svih društava za osiguranje i društava za reosiguranje da uspostave efikasan sistem upravljanja koji omogućava sveobuhvatno i pažljivo upravljanje poslovanjem. Odredbe DDO praktično proširuju te obaveze i na društva za posredovanje u osiguranju i društva za posredovanje u reosiguranju u oblasti distribucije proizvoda osiguranja.

proizvoda na tržište² regulisala pojam „proizvođač proizvoda osiguranja” tako što je odredila da se pod tim pojmom podrazumeva posrednik u osiguranju za kojeg je sveobuhvatnom analizom utvrđeno da ima ulogu u odlučivanju o koncipiranju i razvoju nekog proizvoda osiguranja za tržište. To će posebno biti slučaj kada on samostalno određuje bitne karakteristike i glavne elemente proizvoda osiguranja, uključujući obim pokrivanja, premiju, troškove, osigurane rizike, ciljano tržište, nadoknadu i beneficije, koje društvo za osiguranje koje pruža pokrivenje ne izvrši bitne izmene u nekim do navedenih (ili drugih) elemenata (Commission Delegated Regulation, 2017/2358, čl. 3, st. 1 i 2).³ Ipak, od navedenog pravila postoji izuzetak, pa se posrednik u osiguranju neće smatrati proizvođačem proizvoda osiguranja ako se njegovi poslovi odnose samo na prilagodavanje postojećih proizvoda osiguranja primenom različitih varijanti jednog proizvoda, izbora između uslova osiguranja i pojedinih ugovornih klauzula, jer je u tom slučaju odluku o koncepciji i razvoju proizvoda osiguranja donelo društvo za osiguranje a ne posrednik u osiguranju (Commission Delegated Regulation, 2017/2358, preambula br. 3).

Sledeći pojam koji je DDO prepustila uređivanju nadležnom uredbom Evropske komisije na osnovu delegiranog ovlašćenja je „ciljano tržište.” Naime, u procesu uvođenja proizvoda na tržište odobrenje mora da sadrži koje je ciljano tržište utvrđeno za svaki proizvod, da su ocenjeni svi relevantni rizici tog ciljanog tržišta i da je strategija distribucije u skladu sa tim tržištem, kao i da se proizvod distribuira tom tržištu. Delegirana uredba Evropske komisije je u preambuli br. 5 definisala ciljano tržište kao tržište koje predstavlja grupu klijenata sa zajedničkim karakteristikama na apstraktnom i uopštenom nivou koje omogućavaju proizvođaču proizvoda osiguranja da prilagodi karakteristike

² Commission Delegated Regulation (EU) 2017/2358 of 21 September 2017 supplementing Directive (EU) 2016/97 of the European Parliament and of the Council with regard to product oversight and governance requirements for insurance undertakings and insurance distributors, *Official Journal of the European Communities*, L 341, 20.12.2017, 1–7.

³ Interesantno je da je EANOPF, u svojim Pripremnim smernicama o obavezama društava za osiguranje i posrednika u osiguranju u vezi sa nadzorom procesa izrade proizvoda i merama upravljanja proizvodima osiguranja, definisala ovaj pojam tako da on označava društvo za osiguranje i posrednika u osiguranju koji proizvode proizvode osiguranja radi prodaje klijentima (EIOPA, 2016, 1.19). Treba reći da definicije iz Pripremnih smernica iz marta 2016. godine, prilično uopšteno određuju sadržinu ovog pojma i pojmova „ciljano tržište” i „strategija distribucije”, najverovatnije zato što je EANOPF očekivao da Evropska komisija donese svoju uredbu i bliže odredi definicije, odnosno sadržinu tih pojmova, pa da onda ona izda konačnu verziju ove smernice.

proizvoda potrebama, karakteristikama i ciljevima te grupe klijenata. Ciljano tržište se određuje na dovoljno sitnom nivou / detaljima, uzimajući u obzir karakteristike, profil rizika, složenost i prirodu proizvoda osiguranja. Ciljano tržište ne znači da se određeni proizvod osiguranja ne sme prodavati licima koja ne spadaju u tu grupu klijenata, ali u tom slučaju ako dođe do problema (na primer, proizvod ne odgovara u celini ili delimično potrebama klijenta) distributer osiguranja bi morao da objasni zbog čega prodao proizvod klijentu koji nije obuhvaćen prodajnom strategijom i da snosi propisane regulatorne i građansko-pravne sankcije. Iz ovoga se može videti koliko je osetljivo pitanje adekvatnog postupanja i informisanja klijenata od strane distributera osiguranja na prodajnim mestima prema principima savesnog, poštenog i profesionalnog ponašanja koje je u skladu sa najboljim interesima klijenta. Tako ponuda za osiguranje od strane klijenta treba da je dovoljno jasna za određivanje da li je proizvod odgovarajući za njega (na primer, polisa osiguranja života na 30 godina ne može odgovarati licu koje ima 97 godina života ili kada se radi o osiguranju rizika nesposobnosti plaćanja može se postaviti pitanje da li je takav proizvod adekvatan i da li ispunjava potrebe lica sa ugovorom o povremenim i privremenim poslovima ili lica koje nalazi na radu na određeno vreme) (EIOPA, 2017, 18). Ipak, proizvođači proizvoda osiguranja sa investicionom komponentom mogu da identifikuju grupu klijenata čije potrebe, karakteristike i ciljevi nisu spojivi sa proizvodom osiguranja. Proizvođači su dužni da uvode i osmišljavaju samo one proizvode čije karakteristike i utvrđeni prodajni kanali su usklađeni sa interesima, ciljevima i karakteristikama ciljanog tržišta, pri čemu ocenu da li proizvod ispunjava te uslove utvrđuje na osnovu informacija o ciljanom tržištu i stepenu sposobnosti i finansijske pismenosti klijenata da razumeju proizvod osiguranja (Commission Delegated Regulation, 2017/2358, čl. 5, st. 3; EIOPA, 2016, 1.28 i 1.29; EIOPA, 2017, 16, 17). Funkciju nadzora nad procesom odobravanja, upravljanja i revizije procesa odobravanja proizvoda osiguranja, proizvođači proizvoda osiguranja moraju da definišu u aktu poslovne politike pod naslovom „Politika nadzora nad odobravanjem, upravljanjem i revizijom proizvoda.”

Kada se radi o prodaji proizvoda osiguranja sa investicionom komponentom, čl. 30, st. 1 DDO propisuje da su društva za osiguranje i posrednici u osiguranju, umesto probe proizvoda, dužna da izvrše ocenu adekvatnosti takvog proizvoda za konkretno lice, uzimajući u obzir klijentov nivo znanja i iskustva u investiranju u dati proizvod ili uslugu, njegov prag tolerancije rizika i sposobnost snošenja gubitaka. Delegirana uredba (EU) 2017/2359 o obavezama informisanja i primeni

poslovnih pravila prilikom distribucije proizvoda osiguranja sa investicionom komponentom propisuje koje informacije distributer osiguranja treba da pribavi od klijenta o njegovom finansijskom stanju (Commission Delegated Regulation, 2017/2359, čl. 9, st. 3).

Kada se radi o strategiji distribucije (prodaje) koju DDO, Delegirana Uredba Evropske komisije i Tehničko uputstvo EANOPF iz februara 2017. godine ne definišu ovaj pojam, ali ga Pripremne smernice EANOPF iz 2016. godine određuju kao strategiju koja uređuje pitanje kako se proizvodi osiguranja distribuiraju klijentima, a posebno da li proizvodi treba da se prodaju samo kada se vrši savetovanje klijenta (EIOPA, 2016, 1.19).

Delegiranom uredbom (EU) 2017/2358 takođe je propisana i obaveza probe novog proizvoda, veće izmene postojećeg proizvoda ili u slučaju promene ciljanog tržišta pre nego što proizvod bude pušten u prodaju (čl. 6). Radi se o obavezi koja se ne pominje, niti reguliše u DDO, ali koja proizlazi iz njenog čl. 25, st. 1 i st. 1, podst. 3, čija je suština opisana u drugom pasusu, prva rečenica ove glave. Ova obaveza proizvođača proizvoda osiguranja sastoji se u ocenjivanju da li proizvod tokom vremena u svakom trenutku zadovoljava utvrđene potrebe, ciljeve i karakteristike ciljanog tržišta i to na kvalitativan način i, u zavisnosti od vrste i prirode proizvoda osiguranja, na kvantitativan način u vezi sa obimom i visinom moguće štete po klijenta zbog eventualne nesukladnosti proizvoda.

Proizvođači proizvoda osiguranja imaju obavezu da trajno, u određenim rokovima koje oni sami odrede, sprovode praćenje i reviziju proizvoda osiguranja koji se prodaju i utvrde događaje koji bi bitno mogli da utiču na njegove glavne osobine, obim pokrića ili osiguranu nadoknadu. Pri tome oni moraju da uzimaju u obzir veličinu, obim, trajanje ugovora i složenost proizvoda osiguranja, prodajne kanale i sve druge bitne spoljne činioce (promena propisa, tehnološki razvoj ili promene na tržištu). Tehničko uputstvo EANOPF navodi neke okolnosti za primer, od kojih navodimo slučaj šta se dešava sa premijom u osiguranju od nesposobnosti plaćanja ako osiguranik postane nezaposlen, pretrpi gubitak radne sposobnosti ili koje posledice po pokriće kod te vrste osiguranja nastupa ako dođe do razvoda braka? Zatim, da li se pokriće iz jednog proizvoda osiguranja preklapa sa pokrićem iz drugog proizvoda, itd. (EIOPA, 2017, 19). Proizvođač proizvoda osiguranja mora da sam proceni koja su to bitna pitanja u vezi sa njegovim proizvodom, karakteristikama i okolnostima u odnosu na ciljano tržište kada vrši reviziju. Ako proizvođač utvrdi da postoje bilo kakve okolnosti koje mogu negativno da utiču na klijenta, dužni su da preduzmu mere za otklanjanje uočene situacije i spreče ponavljanje štetnog događaja, kao i da o tome bez odlaganja obaveste

distributere i kupce tog proizvoda osiguranja o preduzetoj korektivnoj meri. Uredba ne reguliše u kojoj formi se šalje pomenuto obaveštenje.

Osim praćenja i revizije sopstvenog procesa izrade proizvoda i tokom njegovog životnog veka, proizvođači proizvoda osiguranja su takođe dužni da, u skladu sa karakteristikama i propisima koji se primenju na distributivni kanal, prate i vrše reviziju načina na koji distributeri osiguranja sa kojima su zaključili ugovor vrše prodaju proizvoda osiguranja, da li proizvod prodaju ciljanom tržištu itd.

Proizvođači proizvoda osiguranja su dužni da pažljivo odaberu prodajni kanal u skladu sa karakteristikama tog proizvoda. Osim toga, dužni su da distributerima osiguranja pružaju jasne, potpune i najnovije informacije o proizvodu osiguranja (rizicima, troškovima i svim okolnostima koje mogu da dovedu do sukoba interesa na štetu klijenta), ciljanom tržištu (kojoj grupi lica treba da se nudi proizvod osiguranja) i preporučenoj prodajnoj strategiji. Na osnovu informacija koje dobije od proizvođača proizvoda osiguranja, distributer osiguranja treba da bude u poziciji da razume proizvod osiguranja, da razume koja grupa lica čini ciljano tržište, bude sposoban da odredi klijente za koje proizvod osiguranja ne ispunjava njihove potrebe, karakteristike i ciljeve i da obavlja prodaju u skladu sa najboljim interesima svojih klijenata u skladu sa čl. 17 DDO.

Distributeri proizvoda osiguranja, takođe imaju obavezu savesnog i pažljivog upravljanja svojim poslovanjem u oblasti njihovog odnosa sa proizvođačem i samom prodajom njihovih proizvoda osiguranja. U smislu Delegirane Uredbe (EU) 2017/2358 to se posebno odnosi na ugovore o distribuciji proizvoda osiguranja, obaveštavanja proizvođača proizvoda osiguranja i čuvanje dokumentacije za potrebe revizije i davanja nadzornom organu na uvid na njihov zahtev.

U smislu prethodno navedenog, proizvođači i distributeri imaju obavezu da zakluče pismeni ugovor o uslovima distribucije proizvoda osiguranja kojim će regulisati odgovarajuće mere i procedure za dobijanje informacija od proizvođača o proizvodu osiguranja koji će prodavati u skladu sa čl. 8, st. 2 Uredbe. Posebna je obaveza distributera osiguranja da u potpunosti razume karakteristike i način funkcionisanja proizvoda osiguranja imajući u vidu nivo složenosti i opasnosti u vezi sa tim proizvodom, kao i prirodu, obim i složenost poslovanja distributera. Ugovorom o uslovima distribucije proizvoda osiguranja treba da se: (a) spreči nastanak štete ili smanji nastala šteta klijenta; (b) podrži ispravan sistem upravljanja sukobom interesa; i (c) obezbedi uzimanje u obzir ciljeva, interesa i karakteristika klijenta. Prilikom utvrđivanja prodajne strategije distributera osiguranja primenjuje se princip hijerarhije strategija

tako što ona mora da bude u skladu sa strategijom distribucije i ciljanim tržištem koje je utvrdio proizvođač proizvoda osiguranja. Distributeri osiguranja su takođe dužni da vrše reviziju ugovora o uslovima distribucije u rokovima koje sami odrede i proveravaju da li su njihove interne procedure prodaje i organizacija poslovanja usklađeni sa tim ugovorom i da, po potrebi preduzimaju korektivne mere. Obaveza informisanja je uzajamne prirode između proizvođača proizvoda osiguranja i distributera, koji je dužan da obaveštava proizvođača o statistici prodaje i izveštajima o izvršenim revizijama u pogledu ostvarivanja ugovora o distribuciji osiguranja. Distributer osiguranja je posebno dužan da proizvođača bez odlaganja obavesti o svom saznanju da proizvod osiguranja nije u skladu sa interesima, ciljevima i karakteristikama njegovog ciljanog tržišta ili ako okolnosti u vezi sa proizvodom mogu nepovoljno da utiču na klijenta. Radi se o informacijama koje sadrže opis iskustva distributera osiguranja prilikom prodaje na osnovu kojih podataka proizvođač može da proveri i, po potrebi izmeni određeni element proizvoda osiguranja i prilagodi ga potrebama, karakteristikama i ciljevima ciljanog tržišta. U svim tim slučajevima i distributer osiguranja je dužan da dopuni svoju strategiju distribucije za taj proizvod osiguranja.

3. SPROVOĐENJE DIREKTIVE O DISTRIBUCIJI OSIGURANJA U DRŽAVAMA ČLANICAMA EU

Direktiva o distribuciji osiguranja je stupila na snagu 23. februara 2016. godine i države članice su imale obavezu da je sprovedu do 23. februara 2018. godine u svoja nacionalna zakonodavstva, a revizija DDO će biti sprovedena 2021. godine, manje od tri godine posle njene primene. Tako veoma kratak period prilagođavanja i činjenica da će se pravila DDO donositi na „četiri nivoa” (Direktiva, delegirani akti – uredbe Evropske komisije⁴,

⁴ DDO u čl. 38 izričito propisuje da Evropska komisija ima ovlašćenje da donese delegirane akte radi dodatne razrade, odnosno bližeg regulisanja principa o nadzoru nad izradom proizvoda osiguranja i njegovim upravljanjem (čl. 25, st. 2); bližeg (a) definisanja koraka koji se očekuju da ih posrednici u osiguranju i društva za osiguranje preduzmu radi identifikacije, sprečavanja, upravljanja i prijavljivanja sukoba interesa prilikom obavljanja poslova distribucije osiguranja i (b) utvrđivanja odgovarajućih kriterijuma za određivanje vrsta sukoba interesa čije postojanje može da naštetiti interesima klijenata posrednika u osiguranju ili društva za osiguranje (čl. 28, st. 4); regulisanja kriterijuma za ocenu da li su podsticaji koje je naplatio ili primio posrednik u osiguranju ili društvo za osiguranje štetno uticali na kvalitet usluge, kao i ocenu da li su distributeri osiguranja postupali pošteno, savesno i profesionalno u najboljem interesu klijenta (čl. 29, st. 4) i uređivanja načina na koji će distributeri

smernice i tehnička uputstva EANOPF) za primenu Direktive⁵ i nacionalni propisi) stvara situaciju pravne neizvesnosti i nestabilnosti na tržištu osiguranja. Osim toga, samo uvođenje odgovarajuće informatičke podrške odvija se, po pravilu, najmanje godinu dana u kojem periodu je potrebno izvršiti nabavku neophodne opreme, izraditi ili nabaviti računarske programe, proveriti funkcionisanje procedura, doneti i / ili izmeniti interne akte itd. Zato je Evropski parlament pozvao Evropsku komisiju da predloži odlaganje pomenutog datuma do kojeg su države članice bile u obavezi da donesu nacionalne propise, te je u trenutku pisanja ovog rada bio određen novi datum, tj. 1. jul 2018. godine kao rok za donošenje nacionalnih propisa u državama članicama, sa početkom primene od 1. oktobra 2018. godine. Pored navedenog, drugi razlog ovog odlaganja bio je da se društvima za osiguranje i distributerima osiguranja omogući više vremena da se bolje pripreme za ispravnu i efikasnu primenu DDO, kao i da sprovedu neophodne tehničke i organizacione promene (Directive, 2018/411, preambula br. 4). Ipak, kako je istaknuto na jednom od godišnjih savetovanja Udruženja za pravo osiguranja Srbije, to ne podstiče investiranje, a pravila koja se potencijalno brzo menjaju su skupa za delatnost posredovanja u osiguranju koja je u najvećem broju sastavljena od malih učesnika na tržištu (de Meskalk, 2017, 240).

Prema podeli propisa EU, direktiva se koristi radi ujednačavanja nacionalnih prava država članica. U tom smislu i čl. 288 Ugovora o funkcionisanju Evropske unije predviđa „da direktiva obavezuje svaku državu članicu u pogledu ciljeva koji treba da se postignu, ali prepušta nacionalnim organima slobodu da odaberu vrstu propisa i način na koji će to učiniti.”

Na dan 27. aprila 2018. godine samo je nekolicina država članica EU sprovele odredbe DDO u svoja nacionalna zakonodavstva. U narednim izlaganjima analiziraćemo način na koji su to učinile neke od država članica isključivo u vezi sa nadzorom i upravljanjem proizvodima osiguranja.

osiguranja ispunjavati obavezu procene adekvatnosti i obaveštavanja klijenata u skladu sa čl. 30 Direktive.

⁵ EANOPF, na osnovu čl. 24, st. 4 DDO ima ovlašćenje da donese smernice za ocenu i nadzor unakrsne prodaje i propiše slučajeve u kojima unakrsna prodaja nije u skladu sa obavezama prema opštim principima sadržanim u čl. 17 DDO (savesno, pošteno i profesionalno pružanje usluga u skladu sa najboljim interesom klijenata, dostavljanje informacija i vršenje marketinga na pošten, jasan i precizan način, zabrana naplate provizije kada je to u suprotnosti sa najboljim interesom klijenta) i da donese smernice o oceni proizvoda osiguranja sa investicionom komponentom (čl. 30, st. 7 i 8). DDO takođe ovlašćuje da EANOPF može da periodično menja donete smernice.

Nemačka je donela tri propisa kojim je izvršila sprovođenje odredbi DDO u svoje zakone i podzakonske akte. To su: Zakon o primeni Direktive (EU) 2016/97 Evropskog parlamenta i Saveta od 20. januara 2016. godine o distribuciji osiguranja i o izmenama drugih zakona, koji je donet 28. jula 2017. godine (dalje u tekstu: Zakon o primeni Direktive)⁶, Obaveštenje o minimalnom iznosu sume osiguranja u skladu sa Uredbom o posredovanju u osiguranju i Uredbom o posredovanju u finansijskom investiranju⁷ i Prva uredba o izmenama i dopunama Uredbe o obavezi informisanja kod ugovora o osiguranju.⁸

Zakonom o primeni Direktive izvršene su izmene i dopune Trgovačkog zakona iz 1999. godine (*Gewerbeordnung*)⁹, Zakona o modernizaciji finansijskog nadzora osiguranja od 1. aprila 2015. godine (*Gesetz zur Modernisierung der Finanzaufsicht über Versicherungen*), Zakona o ugovoru o osiguranju iz 2008. godine (*Gesetz über den Versicherungsvertrag*), Zakona o spoljnoj trgovini iz 2013. godine (*Außenwirtschaftsgesetzes*) i Zakona o osnivanju državne revizorske institucije pri Saveznoj agenciji za kontrolu privrede i izvoza. U daljem izlaganju ograničavamo se samo na izmene i dopune koje su tema ovog rada a sadržane su u nemačkom Zakonu o primeni Direktive.

U Zakonu o modernizaciji finansijskog nadzora osiguranja izvršene su izmene i dopune čl. 7 – „Definicije”, u kojem je dodata nova tačka 34a koja definiše distribuciju osiguranja kao poslove distribucije osiguranja i reosiguranja u smislu čl. 2, st. 1, tač. 1 i 2 DDO. Time su u kasnijim odredbama tog Zakona shodno izvršene druge izmene pozivanjem na primenu DDO. Naslovu čl. 23 – „Opšte obaveze u vezi sa poslovnom organizacijom” dodati su zapeta i reči „procedura uvođenja proizvoda”, a posle prvog stava dodata su četiri nova stava (od 1a do 1d). Navedenim stavovima sprovedene su odredbe

⁶ Gesetz zur Umsetzung der Richtlinie (EU) 2016/97 des Europäischen Parlaments und des Rates vom 20. Januar 2016 über Versicherungsvertrieb und zur Änderung weiterer Gesetze, *Bundesgesetzblatt*, Jahrgang 2017, Teil I, Nr. 52 ausgegeben zu Bonn am 28. Juli 2017, Seite 2789.

⁷ Bekanntmachung über die Höhe der Mindestversicherungssummen gemäß § 9 Absatz 2 und § 12 Absatz 4 der Versicherungsvermittlungsverordnung sowie § 9 Absatz 2 der Finanzanlagenvermittlungsverordnung vom 18. Dezember 2017, *Bundesanzeiger*, 2. Januar 2018.

⁸ Erste Verordnung zur Änderung der VVG-Informationspflichtenverordnung, *Bundesgesetzblatt*, Jahrgang 2018, Teil I, Nr. 8, ausgegeben am 13.03.2018, Seite 225.

⁹ Gewerbeordnung in der Fassung der Bekanntmachung vom 22. Februar 1999 (*Bundesgesetzblatt* Jahrgang 1999 Teil I Nr. 9, ausgegeben am 02.03.1999, Seite 202), die zuletzt durch Artikel 1 des Gesetzes vom 17. Oktober 2017 (BGBl. I S. 3562) geändert worden ist.

o obavezi društava koja koncipiraju proizvode osiguranja da uspostave proceduru uvođenja svakog proizvoda osiguranja na tržište, obavezu definisanja ciljanog tržišta, da vrše periodičnu reviziju internih procedura odobravanja proizvoda osiguranja, da obezbede da strategija distribucije odgovara ciljanom tržištu i da svim distributerima osiguranja dostave sve bitne informacije o proizvodu osiguranja i proceduri njegovog odobravanja. U skladu sa Delegiranim Uredbom EU, stavom (1d) propisano je da se pomenuta pravila ne primenjuju na osiguranje velikih rizika, ali je nemački zakonodavac predvideo da se ona ne primenjuju ni na društva za reosiguranje. U istom Zakonu, Naslov Dela 5. „Saradnja sa posrednicima u osiguranju” je izmenjen u „Distribucija osiguranja”, kao što je i naslov čl. 48 „Kvalifikacije posrednika u osiguranju” izmenjen u „Obaveze prilikom distribucije osiguranja.”

U Slovačkoj je 11. oktobra 2017. godine, a u Zbirci zakona Republike Slovačke objavljen 22. novembra, donet Zakon kojim se menja i dopunjuje Zakon br. 186/2009 o finansijskom posredovanju i finansijskom savetovanju, Zakona br. 39/2015 o osiguranju i izmenama drugih zakona.¹⁰ Izmenama i dopunama pomenutog Zakona o osiguranju br. 39/2015 uneta su neka pravila DDO o nadzoru i upravljanju proizvodima osiguranja po uzoru na nemačko pravo, tako da je čl. 70 pomenutog slovačkog zakona proširen tačkama od 10 do 13. Društvo za osiguranje kao i društvo–ogranak stranog osiguravača su dužni da uspostave, primenjuju i vrše reviziju procedure uvođenja svakog proizvoda osiguranja koji su osmislili, odnosno koncipirali. Iako se u izmenama i dopunama izričito ne spominje proba proizvoda pre početka marketinga i njegove prodaje, propisana je obaveza da svi novi proizvodi osiguranja i proizvodi koji su bitno izmenjeni moraju da prođu proceduru odobrenja pre nego što se puste u prodaju na tržištu. Osim navedenog, domaće i strano društvo za osiguranje su dužni da razumeju proizvode osiguranja koje nude ili prodaju i da periodično proveravaju da li su nastupili neki događaji ili okolnosti koje bitno utiču na to da je proizvod osiguranja u skladu sa potrebama ciljanog tržišta i da je planirana strategija distribucije i dalje adekvatno prvobitno utvrđenim karakteristikama, potrebama i ciljevima tog tržišta (čl. 70, tač. 12). Na ovaj način su se zakonodavci odlučili da ovo pitanje kao i definicija ciljanog tržišta bude prepušteno direktnoj

¹⁰ Zákon z 11. oktobra 2017, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 186/2009 Z. z. o finančnom sprostredkovaní a finančnom poradenstve a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov a ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 39/2015 Z. z. o poisťovníctve a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov, *Zbierka zákonov Slovenskej republiky*, č. 282/2017 Z. z., 22. 11. 2017.

primeni odredaba Delegirane uredbe EU 2017/2358 kao i u nemačkom pravu.

U Poljskoj je posebnim zakonom – Zakonom o distribuciji osiguranja od 15. decembra 2017. godine¹¹ sprovedena DDO, čime je prestao da važi Zakon o posredovanju u osiguranju iz 2003. godine. Ovim zakonom regulisan je pravni položaj posrednika i agenata u vezi sa dobijanjem dozvole za rad, kvalifikacijama, obavezama informisanja klijenata, redovne profesionalne obuke i drugim pitanjima iz oblasti distribucije osiguranja lica i imovine i distribucije reosiguranja. Članom 11 poljskog Zakona o distribuciji osiguranja preuzete su u neznatno jezički prilagođenom obliku odredbe čl. 25, st. 1 (i svi podstavovi), kao i st. 4 DDO kojim je regulisano da se odredbe tog člana DDO ne primenjuju na proizvode osiguranja velikih rizika.

Za razliku od Nemačke, Poljske i Slovačke, u Belgiji je 11. avgusta 2017. godine donesen Zakon kojim se menja Zakon od 2. avgusta 2002. godine o nadzoru finansijskog sektora i finansijskih usluga¹² kojim je izvršeno delimično sprovođenje DDO, kako je i navedeno u čl. 2, st. 6 tog Zakona, ali bez bilo kakvih konkretnih odredbi o obavezama u vezi sa nadzorom i upravljanjem proizvodima osiguranja. A slično je postupljeno i u Italiji Zakonom o prenošenju na Vladu ovlašćenja za sprovođenje evropskih direktiva i primenu drugih akata EU u periodu 2016 – 2017¹³, u čijem čl. 5 su propisani principi po kojima će se sprovesti odredbe DDO u italijanski pravni sistem. Međutim, kao i u slučaju Belgije, nema bližih odredbi o nadzoru i upravljanju proizvodima osiguranja, ni o načinu na koji će se primeniti obaveza savetovanja i drugi aspekti distribucije osiguranja iz DDO.

4. ZAKLJUČAK

Analiza pravnih sistema odabranih država članica pokazala je da su one dosledno sprovele DDO u delu

¹¹ USTAWA z dnia 15 grudnia 2017 r. o dystrybucji ubezpieczeń, *Dziennik ustaw Rzeczypospolitej Polskiej*, dnia 29 grudnia 2017 r. Poz. 2486.

¹² Wet tot wijziging van de wet van 2 augustus 2002 betreffende het toezicht op de financiële sector en de financiële diensten, met het oog op de tenuitvoerlegging van Verordening (EU) nr. 596/2014 betreffende marktmisbruik en de omzetting van Richtlijn 2014/57/EU betreffende strafrechtelijke sancties voor marktmisbruik en Uitvoeringsrichtlijn (EU) 2015/2392 met betrekking tot de melding van inbreuken, en houdende diverse bepalingen, *Belgisch Staatsblad*, numac 2017040465, 11/08/2017.

¹³ Legge 25 ottobre 2017, n. 163 – Delega al Governo per il recepimento delle direttive europee e l'attuazione di altri atti dell'Unione europea – Legge di delegazione europea 2016-2017, *Gazzetta Ufficiale della Repubblica Italiana*, 6.11.2017.

16

nadzora i upravljanja proizvodima osiguranja, bez dodatnih pravila kojima bi se proširio minimalni pravni okvir iz te Direktive.

Iako je Direktiva o distribuciji osiguranja propis minimalnog ujednačavanja nacionalnih propisa država članica EU, u nekim delovima njene odredbe su ostavile mogućnost detaljnijeg regulisanja i, eventualno, uvođenja obaveza kojih nema u DDO. Donošenje delegiranih akata Evropske komisije, smernica i tehničkih uputstava od strane Evropske agencije za nadzor osiguranja i penzijskih fondova bi u budućnosti moglo da dovede do neusklađenosti nacionalnih propisa sa pomenutim propisima i aktima EU zbog kašnjenja sa usklađivanjem nacionalnih propisa. Time je otvorena mogućnost da se primenom DDO, *de lege ferenda*, ne predvide jedno-

brazna rešenja u nacionalnim propisima država članica i da se stvori stanje pravne neizvesnosti u pogledu pravnog položaja proizvođača i distributera proizvoda osiguranja u različitim državama članicama koji pružaju usluge na jedinstvenom tržištu EU. Sa druge strane, izmenama i dopunama razmatranih propisa država članica nisu preuzimane odredbe iz Delegirane Uredbe EU, kao što su definicija ciljanog tržišta, uvođenje obaveze probe proizvoda pre njegovog puštanja u prodaju i druge, jer se Delegirana Uredba EU primenjuje neposredno na teritoriji država članica, bez obaveze njenog sprovođenja u nacionalne pravne sisteme. Osim toga, za očekivati je da će u nekom trenutku pravila iz delegiranih akata biti inkorporisana u DDO njenim budućim izmenama i dopunama.

Ozren UZELAC, PhD

University of Novi Sad, Faculty of Economics, Subotica

Marijana DUKIC MIJATOVIC, PhD

University of Novi Sad, Faculty of Economics, Subotica

Content and scope of the duties during production and introduction of the insurance products on the market, according the EU Directive on insurance distribution

UDC: 347.751:339.33]:368(4-672EU)

Systematic scientific paper

SUMMARY

Insurance distribution Directive of 2016 represents a piece of the EU legislation adopted with the aim to ensure equal conditions for all participants dealing with the sale of the insurance products and to strengthen policyholder protection. The most important novelty and one of the “most revolutionary” aspects in the insurance product distribution on the EU territory is an insurance company’s and insurance intermediary’s duty to perform supervision over the product production process and manage with the introduction of the product on the market. The content and scope of the manufacturers’ duty during production and the introduction of the insurance product on the market and insurance distributor’s duty are analyzed in this paper, as well as the how certain Member States have transposed the rules of the mentioned Directive into their national legal systems. This is because, some Member States have adopted rules on partial transposition, whereas only a few have complete transposition.

Key words: product supervision, management, target market, distribution strategy, directive, regulation

LITERATURA (REFERENCES)

Bekanntmachung über die Höhe der Mindestversicherungssummen gemäß § 9 Absatz 2 und § 12 Absatz 4 der Versicherungsvermittlungsverordnung sowie § 9 Absatz 2 der Finanzanlagenvermittlungsverordnung vom 18. Dezember 2017 (Obaveštenje o minimalnim sumama osiguranja u skladu sa čl. 9, st. 2 i čl. 12, st. 4 Uredbe o posredovanju u osiguranju i čl. 9, st. 2 Uredbe o posredovanju u finansijskom investiranju od 18. decembra 2017. godine / Savezne Republike Nemačke), *Bundesanzeiger*, 2. Januar 2018.

Commission Delegated Regulation (EU) 2017/2358 of 21 September 2017 supplementing Directive (EU) 2016/97 of the European Parliament and of the Council with regard to product oversight and governance requirements for insurance undertakings and insurance distributors, *Official Journal of the European Communities*, L 341, 20.12.2017, 1–7.

Commission Delegated Regulation (EU) 2017/2359 of 21 September 2017 supplementing Directive (EU) 2016/97

of the European Parliament and of the Council with regard to information requirements and conduct of business rules applicable to the distribution of insurance-based investment products, *Official Journal of the European Communities*, L 341, 20.12.2017, 1–18.

Council Regulation (EC) No 1/2003 of 16 December 2002 on the implementation of the rules on competition laid down in Articles 81 and 82 of the Treaty, *Official Journal of the European Communities*, L 1, 4. 1. 2003.

De Meskalk, N. (2017). „Najnoviji razvoj u propisima EU iz ugla posrednika u osiguranju”, Jovanović, S. i Marano, P. (ur.): *Srazmernost i pravna izvesnost u pravu osiguranja* (238–248). Beograd: AIDA Serbia, Udruženje osiguravača Srbije i IRZ.

Directive 2009/138/EC of the European Parliament and of the Council of 25 November 2009 on the taking-up and pursuit of the business of Insurance and Reinsurance (Solvency II), *Official Journal of the European Union*, L 335, 17. 12. 2009, 1–155.

Directive (EU) 2016/97 of the European Parliament and of the Council of 20 January 2016 on insurance distribution (recast), *Official Journal of the European Union*, L 26, 2.2.2016, 19–59.

Directive (EU) 2018/411 of the European Parliament and of the Council of 14 March 2018 amending Directive (EU) 2016/97 as regards the date of application of Member States' transposition measures, *Official Journal of the European Union*, L 76, 19.3.2018, 28–29.

EIOPA (18 March 2016). *Preparatory Guidelines on product oversight and governance arrangements by insurance undertakings and insurance distributors*, EIOPA_BoS_16_071. Dostupno na: https://eiopa.europa.eu/Publications/Guidelines/EIOPA_BoS_16_071_POG%20GLs%2001-06-2016.pdf, 20. 3. 2018.

EIOPA (1 February 2017). *Technical advice on possible delegated acts concerning the Insurance Distribution Directive*, EIOPA-17/048. Dostupno na: <https://eiopa.europa.eu/Publications/Consultations/EIOPA%20Technical%20Advice%20on%20the%20IDD.pdf>, 20. 3. 2018.

Erste Verordnung zur Änderung der VVG-Informationspflichtenverordnung (Prva uredba o izmenama i dopunama Uredbe o obavezama informisanja kod ugovora o osiguranju /Savezne Republike Nemačke), *Bundesgesetzblatt*, Jahrgang 2018, Teil I, Nr. 8, ausgegeben am 13.03.2018, Seite 225.

Europe Economics (29 September 2010). *Study on the Costs and Benefits of Potential Changes to Distribution Rules for Insurance Investment Products and other Non-MIFID Packaged Retail Investment Products, Final Report*. London: Europe Economics. Dostupno na: http://ec.europa.eu/finance/consultations/2010/prips/docs/costs_benefits_study_en.pdf, 24. 4. 2018.

European Commission (November 2010). *Consumer Decision-Making in Retail Investment Services: A Behavioural Economics Perspective, Final Report*. Dostupno na: https://ec.europa.eu/finance/consultations/2010/prips/docs/costs_benefits_study_en.pdf, 24. 4. 2018.

ec.europa.eu/info/sites/info/files/retail_investment_services_2010_en.pdf, 24. 4. 2018.

Gesetz zur Umsetzung der Richtlinie (EU) 2016/97 des Europäischen Parlaments und des Rates vom 20. Januar 2016 über Versicherungsvertrieb und zur Änderung weiterer Gesetze, *Bundesgesetzblatt* Jahrgang 2017 Teil I Nr. 52 ausgegeben zu Bonn am 28. Juli 2017.

Gewerbeordnung in der Fassung der Bekanntmachung vom 22. Februar 1999 (Trgovačka pravila donesena 22. februara 1999. godine /Savezne Republike Nemačke), (*Bundesgesetzblatt* Jahrgang 1999 Teil I Nr. 9, ausgegeben am 02.03.1999, Seite 202), die zuletzt durch Artikel 1 des Gesetzes vom 17. Oktober 2017 (BGBl. I S. 3562) geändert worden ist.

Legge 25 ottobre 2017, n. 163 – Delega al Governo per il recepimento delle direttive europee e l'attuazione di altri atti dell'Unione europea – Legge di delegazione europea 2016-2017 (Zakon od 25. oktobra 2017. godine, br.163 – Prenošenje ovlašćenja Vladi za sprovođenje evropskih direktiva i primenu ostalih zakona EU – Zakon o evropskoj delegaciji 2016-2017 /Republike Italije), *Gazzetta Ufficiale della Repubblica Italiana*, 6.11.2017.

Marano, P. (2018). „Kontrola aktivnosti proizvođača proizvoda osiguranja”, Jovanović, S. i Marano, P. (ur.) u: *Pravo i praksa osiguranja – Izazovi, nove tehnologije i korporativno upravljanje* (269–273). Beograd: Udruženje za pravo osiguranja Srbije i Udruženje osiguravača Srbije.

Marijani, K. (2018). „Nova Direktiva o distribuciji osiguranja i davanje saveta”, Jovanović, S. i Marano, P. (ur.) u: *Pravo i praksa osiguranja – Izazovi, nove tehnologije i korporativno upravljanje* (169–185). Beograd: Udruženje za pravo osiguranja Srbije i Udruženje osiguravača Srbije.

OECD (September 9, 2014). *Effective approaches to support the implementation of the remaining G20/OECD high-level principles on financial consumer protection*. Paris: OECD, Directorate for financial and enterprise affairs, Committee on financial markets, G20/OECD Task force on financial consumer protection.

PwC Luxembourg (May 23rd, 2011). *Study on the impact of the revision of the Insurance Mediation Directive (ETD/2007/IM/B2/51), Final Report*. Luxembourg: PwC Luxembourg. Dostupno na: http://ec.europa.eu/internal_market/insurance/docs/mediation/imd_final_en.pdf, 23. 4. 2018.

USTAWA z dnia 15 grudnia 2017 r. o dystrybucji ubezpieczeń (Zakon od 15. decembra 2017. godine o distribuciji osiguranja /Republike Poljske), *Dziennik ustaw Rzeczypospolitej Polskiej*, dnia 29 grudnia 2017 r. Poz. 2486.

Wet tot wijziging van de wet van 2 augustus 2002 betreffende het toezicht op de financiële sector en de financiële diensten, met het oog op de tenuitvoerlegging van Verordening (EU) nr. 596/2014 betreffende marktmisbruik en de omzetting van Richtlijn 2014/57/EU betreffende strafrechtelijke sancties voor marktmisbruik en Uitvoeringsrichtlijn (EU) 2015/2392 met betrekking tot de melding van inbreuken, en houdende diverse bepalingen

18

(Zakon kojim se menja i dopunjuje zakon od 2. avgusta 2002. godine o nadzoru finansijskog sektora i finansijskih usluga u vezi sa primenom Uredbe (EU) br. 596/2014 o zloupotrebi tržišta i sprovođenju Direktive 2014/57 / EU o krivično-pravnim sankcijama zbog zloupotrebe tržišta i primeni Direktive (EU) 2015/2392 o prijavljivanju prekršaja i ostalim odredbama /Kraljevine Belgije), *Belgisch Staatsblad*, numac 2017040465, 11/08/2017.

Zákon z 11. oktobra 2017, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 186/2009 Z. z. o finančnom sprostredkovaní a finančnom

poradenstve a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov a ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 39/2015 Z. z. o poisťovníctve a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (Zakon od 11. oktobra 2017. godine kojim se menja Zakon br. 186/2009 Coll.o finansijskom posredovanju i finansijskom savetovanju i o izmenama i dopunama nekih zakona i Zakona br.39/2015 o osiguranju /Republike Slovačke), *Zbierka zákonov Slovenskej republiky*, č. 282/2017 Z. z., 22. 11. 2017.